

Тошкент Тиббиёт Академияси

Коммунал ва меҳнат гигиена кафедраси

**Меҳнат гигиена фанидан амалий
машғулотлари учун вазиятли
масалалар тўплами**

**Тиббий-профилактика факультетининг
4, 5 ва 6 курс бакалаврлари учун**

Тошкент - 2009

ЎЗБЕКИСТОН РЕСПУБЛИКАСИ СОҒЛИҚНИ САҚЛАШ ВАЗИРЛИГИ
ТИББИЙ ТАЪЛИМНИ РИВОЖЛАНТИРИШ МАРКАЗИ
ТОШКЕНТ ТИББИЁТ АКАДЕМИЯСИ

“ТАСДИҚЛАЙМАН”
ЎзР ССВ Фан ва ўқув
юртлари бош бошқармаси
бошлиги, проф. Ш.Э. Атаханов

2009 й. «____» _____
№ _____ баённома

**Меҳнат гигиена фанидан амалий
машғулотлар учун вазиятли
масалалар тўплами**
*(тиббий олий ўқув юртлари тиббий-
профилактика факультетининг 4,5 ва 6 курс
бакалавлари учун)*

Тошкент 2009

Муҳаррир: кафедра мудири, т.ф.д., профессор Г.Т. Искандарова

Муаллифлар:

Доцентлар: М.Г. Миргиязова, Н.Р. Самигова, В.К. Юсупова;

Катта ўқитувчилар: Ш.И. Курбанова, Д.М. Хаширбаева;

Меҳнат гигиенасидан вазиятли масалалар тўпламида ишлаб чиқариш шароитларида учрайдиган турли хил вазиятлар келтирилган. Меҳнат гигиенаси фанидан 4, 5 ва 6 курс бакалаврлари учун тузилган ушбу масалалар тўпламидаги вазиятли масалаларни ечиб, Давлат санитария эпидемиология назорати марказларида меҳнат гигиенаси врачлари фаолиятини ўрганишда катта ёрдам беради.

Талабаларга келтирилган вазият масалаларни ўргатиб, ишловчилар саломатлигини сақлаш. Меҳнат шароитларини яхшилаш ва ишлаш қобилиятини оширишга қаратилган профилактик чора-тадбирларни ўргатиш кўзда ттилган.

Такризчилар:

Тошкент Тиббиёт Академияси
“Умумий ва радиацион гигиена”
кафедраси профессори

Н.С. ТАДЖИБАЕВА

Тошкент шаҳар
Яккасарой туман ДСЭНМ
меҳнат гигиена врачлари, т.ф.н., доцент

Қ. Р. ҒУЛОМОВ

Вазиятли масалаларга жавоб намуналари

Жаррох икки соат ичида операция ўтказаяпти. Иш вақтининг 70% туриши билан 35 қиялик ҳолатида бўлади. Ҳаво аналитик асбоблари кўрсатишича энергия сарф қилиши 5,5 ккал/мин га тенг. Объектни бир вақтда кузатув сони 6-8. Операциядан сўнг жаррохнинг кўриш ҳаракатлиниш реакцияси ҳолатидан 40,6% га узайган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг.

1. “Меҳнатни оғирлиги ва кескинлиги классификациясига” асосланиб жарроҳ ишининг оғирлигига баҳо беринг.
2. Жаррохнинг иш фаолиятига баҳо беришда қайси усуллар ва асбоблар қўлланилган.
3. Жаррох ишини енгиллаштиришга қаратилган чораларни айтинг.

Жавоби:

“Меҳнатни оғирлиги ва кескинлиги классификациясига” га биноан жаррохнинг иши кескинлиги бўйича 2 категорияга, физиологик кўрсаткич бўйича 3 категория оғир иш турига киради (бир вақтда кузатилувчи объектлар сони 6-8).

Жаррохнинг меҳнат фаолиятига баҳо беришда хронометраж усулидан ва фотогониометрик усулидан фойдаланилган.

Чора тадбирлар: ишчи ҳолатини ўзгартириш(тана вертикалидан 15градусга огиши керак, бизда эса 35 градусга оғган),операция столини кўтариш керак. Меҳнат ва дам олиш тартибини тўғри ташкил этиши керак.

Механика цехида деталларга механик ишлов бериш ишлари бажарилади. Деталнинг энг кичик размери 0,17-0,3 мм, фон ва деталь кулранг рангда. Ёруғлик коэффиценти 35%. Ёритилганлик комбинирлашган бўлиб, 1500 лк ни ташкил этади.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг.

1. Кўрув ишининг тавсифини ҚМҚ 2.01.05-98 бўйича аниқланг ва ёритилганликни баҳоланг.
2. Ёритилганлик ҳолатини яхшилашга қаратилган чораларни белгиланг.

Жавоби:

1. Бу иш юқори аниқликдаги иш бўлиб, II категория “б” кичик гуруҳига мансуб. ҚМҚ 2.01.05-98 бўйича ёритилганлик 2500-3000 лк бўлиши керак.
2. Ёритилганлик ҳолатини яхшилаш учун иш жойларига маҳаллий ёритгичларни ўрнатиш ва уларни ўз вақтида тозалаб туриш керак.

1. Мехнат физиологияси

Тракторни таъмирлашда слесарь-механик 40-45 Вт оғирликда иш бажаради. Дойимий иш жойи йўқ. Иш бажараётганда унинг кўпроқ елка мушаклари катнашади. Вақти-вақти билан (иш вақти 50%) слесарь мажбурий ҳолатда (тиззасида, ётиш ҳолатида, чўккалаб) иш бажаради. Иш вақтида унинг пульси бир минутда 110-120 гача бўлади. Статик зўр бериш натижасида қўл мушакларининг чидамлилиги бошланғич ҳолатга нисбатан 35% камаяди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Мехнатнинг оғирлиги ва кескинлиги таснифига асосланиб, юқоридаги иш турига баҳо беринг.
2. Слесарь-механикнинг ишини баҳолашда қандай усуллар ва асбоблар қўлланилган.
3. Ишни оғирлиги ва кескинлигини камайтиришга, чарчашни олдини олишга қаратилган чора-тадбирларини айтиб беринг.

Қолипловчиларда ўтказилган физиологик текширувлар натижалари қуйидагича: энергия сарф қилиш – 5,5 кал/мин, бир дақиқада ўртача пульс уриши 115 га тенг. Иш охирида мушакларнинг чидамлилиги бошланғич ҳолатга нисбатан 35% камайган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Мехнатнинг оғирлиги ва кескинлиги таснифига асосланиб юқоридаги ишга физиологик баҳо беринг.
2. Текширишда қандай асбоб ва усуллардан фойдаланилган.
3. Ишни оғирлиги ва кескинлигини камайтиришга қаратилган чора-тадбирларни айтинг.

Аэропорт (тайёрагоҳ)да ишловчи диспетчерларининг асосий иш вазифалари: самолётларнинг учиш ва қўнишини иш жадвали асосида бошқариб туриш, учувчиларни бир-бири билан алоқасини таъминлаш ва кўз (дурбин) билан кузатиш ишларидан иборат.

Бу иш бошқа меҳнат жараёнларига нисбатан катта жавобгарликни талаб қилади, чунки диспетчерлар самолёт ва уни ичида ўтирганлар ҳавфсизлигига жавоб беради.

Аниқлашича: бир вақт ичида кузатиш объектлар сони 15-20 га тенг, диққат билан ишлаш вақти сменанинг 87% ташкил қилади, сигналларнинг бир соатдаги зичлиги -320 га, иш бошлашдан олдин аввал диспетчерда кўриш реакция вақти 0,240 с га, иш тамом бўлганидан кейин 0,350 с га, эшитиш реакцияси – 0,175 ва 0,250 с га ва энергия сарфлаши 135 ккал/соатга тенгдир.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Диспетчер ишининг оғирлигига ва кескинлигига баҳо беринг. Қайси аъзо ва тизмларида кўпроқ зўриқиш вужудга келади?
2. Диспетчер иш фаолиятини баҳолаш учун қайси усуллардан фойдаланилган.
3. Тайёрагоҳ диспетчерларининг бажараётган ишнинг оғирлиги ва кескинлигини камайтиришга қаратилган чора-тадбирларни таклиф этинг.

Кимё саноатидаги операторлар ишининг сменадаги 65% вақти технологик жараёни бошқариш пультада кузатувида кетади. Бир соат ичида оператор 300 дан ортиқ сигналларни таҳлил қилади. Смена давомида оператор 5 та кўрсаткични эслаб қолиши керак. Оператор иши кўз иштирокида бажариладиган аниқ ишлар туркумига киради.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

Оператор ишининг кескинлигини аниқланг.

Иш вақтида операторнинг қайси аъзо ва тизимларида катта зўриқиш кузатилади?

Операторлар иш фаолиятини қулайлаштириш учун қандай чора-тадбирларни тавсия этасиз.

Металлургия комбинати пўлат прокат қилиш дастгоҳлар мажмуи операторлари фаолияти ўрганилиб қуйидаги натижалар олинди: иш бошлашдан аввал пульс уриши бир дақиқада 65 та, қон босими 130/70, кўриш рефлекс вақти 280 мс, КЧЗСМ – 32,4 Гц, кўриш аъзоси ахборот ўтказиш тезлиги 2,7 б/сек (АУТ) га тенг. Иш вақтининг биринчи яримида кўрсаткичлар шу даражада бўлиб, иш вақтининг иккинчи яримида яна кўрсаткичлар ўзгаради. Пульс 110 га, қон босими 180/100, кўриш реакцияси тезлиги – 320 мс, КЧЗСМ – 34,0 Гц, АУТ – 2,5 бит/сек.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Иш куни давомида ишлаш фаолиятидаги ўзгаришларга баҳо беринг.
2. Операторларнинг иш сменасининг иккинчи яримида ишни қулай режалаштиришга қаратилган тавсиялар беринг.

2.Ишлаб чиқаришда микроиклим шароитлари ва уларни организмга таъсири

Гальваник цехида ванналарда деталлар сатҳи никель, хром, цинк, мис ва бошқалар билан қопланади. Ваннадаги эритмалар ҳарорати $+40^{\circ}\text{C}$. Деталь металл билан қоплашдан олдин ванналарда кислоталар ва ишқорлар эритмаси билан тозаланади. Бу эритмалар ҳарорати $+70^{\circ}\text{C}$ $+80^{\circ}\text{C}$ га тенг. Деталларни бир ваннадан иккинчи ваннага ўтказиш механизациялаштирилган. Ваннанинг ён томонида маҳаллий ҳаво олиб кетувчи вентиляция ўрнатилган. Иш II а категориясига мансуб. Қиш вақтидаги микроиклим кўрсаткичлари қуйидагича: ҳаво ҳарорати $18-20^{\circ}\text{C}$, намлиги 80-85%, тезлиги 0,3-0,4 м/сек.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Микроиклим кўрсаткичлари қайси асбоб билан ўлчанган?
2. Цехдаги метеорологик шароитга гигиеник баҳо беринг.
3. Ишчилар организмидан иссиқлик қайси йўллар билан чиқади.

Машинасозлик заводида металлни термистлар аввал иситиб сўнг совутиш йўли билан тоблантирадилар. Иссиқ печларида ҳарорат $+800$ $+900^{\circ}\text{C}$ да, совутиш (сув, ёғда) тезлик билан бажарилади ва иккинчи иситиш $+250$ $+300^{\circ}\text{C}$ ҳароратда туз ва ёғ эритмаларида бўлади, кейин яна совутилади. Электropечлар, ёғлик ванналар устида маҳаллий ҳаво сўриб олувчи мўри ўрнатилган бўлиб, улар 1 м/сек тезликда ҳаво тортади. Металл қиздириш печлардан чиқувчи ҳаво ҳарорати $+120^{\circ}\text{C}$ га тенг.

Термистлар иш жойидаги ҳаво ҳарорати қиш пайтида $+25$ $+30^{\circ}$ га тенг, намлик 50-60%, ҳаво ҳаракат тезлиги 0,5-0,7 м/с, иссиқлик нурланиши 570 Вт/м^2 га тенг. Термистларнинг иши ўрта оғирликдаги II б ишлар туркумига киради.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Цехдаги метеорологик шароитга баҳо беринг?
2. Иш шароитидаги ишчиларнинг иссиқлик алмашинув йулларини кўрсатинг.
3. Ишчилар иссиқлик ҳолатини яхшилашга қаратилган чора-тадбирларини тавсия этинг.

Тўқимачилик цехида АТ-85 маркалик автоматик дастгоҳлар ўрнатилган. Цех атлас матоларини ишлаб чиқаради. Тўқимачи аёллар иш куни мобайнида 2500 га яқин ҳаракатларни бажариб, 10 км гача йўл босадилар. Ишчи хоналари ҳавосига кам миқдорда иссиқлик ажралиб чиқиши кузатилди.

Цехда ойна ва ёритгич мосламалари йўқ, аммо кондиционерлар мавжуд. Микроиклим кўрсаткичларини ўлчаганда куйидагилар аниқланди: ҳаво ҳарорати 21-23⁰С ни, нисбий намлик 68-73% ни ва ҳаво ҳаракат тезлиги 0,5-0,6 м/с ни ташкил этади.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Микроиклим кўрсаткичларини ўлчаш учун қандай асбоблар керак бўлади?
2. Цехлардаги микроиклим шароитларига баҳо беринг.
3. Бундай шароитларда организмдан иссиқлик қандай йўллар билан чиқиб кетишини кўрсатинг.

Мартен цехларида ёз вақтида иш шароити ўрганилган. Бажариладиган иш ўртача оғирликда II б категориясига мансуб. Иш жойларида ҳаво ҳарорати +38 +40⁰С, намлиги 30-35%, ҳаво ҳаракат тезлиги 0,3 м/с га тенг. Иссиқлик нурланиши асосан оёқнинг паст қисмига тушади ва 155 Вт/м² га тенг. Машинист кабинасининг ички деворининг ҳарорати +40+50⁰С га тенг.

Физиологик кузатув натижалари куйидаги натижаларни берган.

Кузатув вақти	Иссиқлик ни хис этиш	Тана ҳарорати	Пешона терисини ҳарорати	Иссиқлик рефлекс яширин вақти (м/с)	
				Контакт иссиқликга	Радацион иссиқликга
Ишдан аввал	3	36,0	33,0	670	1100
Иш вақтида	4	37,5	36,5	620	1220
Ишдан кейин	5	36,8	33,8	620	1150

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Машинистларнинг иш жойидаги метеорологик шароитига баҳо беринг.
2. Физиологик кузатув натижалари сабабини тушунтириб беринг.
3. Машинистнинг иш шароитини яхшилаш учун қандай тадбирларни таклиф этиш керак.

Тери ошлаш жараёни цехда мавжуд ошлаш воситалари, эритмалари тўлдирилган, очик ҳовузларда ўтказилади. Тери ҳар бир ҳовузда кетма-кет бир кеча кундуз тутилади. Эритмалар ҳарорати +35⁰С. Ошланган терилар махсус барабанларда иссиқ сувда ювилади. Иш I а категориясига мансуб. Қишда цехда метеорологик кўрсаткичлар ўрганилиб, куйидаги натижалар олинди: ҳаво ҳарорати +15⁰С, нисбий намлиги 90%, ҳаво ҳаракат тезлиги 0,5 м/с.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Цехдаги метеорологик шароитига гигиеник баҳо беринг.

2. Микроиклим кўрсаткичлари қайси асбоблар билан ўлчанган.
3. Метеорологик шароитни яхшилашга қаратилган чора-тадбирларни таклиф этинг.

Музлатгич камераларига юк ташувчиларнинг ва юк тахловчиларнинг иши механизациялаштирилган. Камералардаги ҳаво ҳарорати $-18-20^{\circ}\text{C}$. Девор ва полнинг ҳарорати $-20-22^{\circ}\text{C}$, ҳаво намлиги 80-90%, ҳаво ҳаракат тезлиги 0,2 м/с.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Метеорологик омил кўрсаткичлари қайси асбоблар воситасида ўлчанган?
2. Совуқ шароитда қайси йўллар билан иссиқлик ташқи муҳитга чиқади.
3. Совуқ ҳавода салбий таъсирни олдини олиш чораларини таклиф этинг.

3. Ишлаб чиқаришда электромагнит тўлқинларини ўрганиш

Металл қуйиш цехида қолип тайёрлашда ўзақларни юқори частотали ток ёрдамида қурилади. Цехда бир вақтда частотаси 20-40 мГц бўлган 6 та қуришиш мосламаси ишлатилади, улар экран билан қисман ҳимояланган.

Қуришиш мосламасига ўзақ жойлаштириш жойида ЭММ кучланганлиги 120-190 В/м га, ён томонидаги дарчалар олдида 68-84 В/м тенг. Ён дарчалар экранлаштирилгандан сўнг (майда металл тури билан) қайта ўлчаш натижалари қуйидагича: ўзақ жойлаштириш жойида 38 В/м, ён томон дарчада 14-16 В/м.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Электр магнит майдонининг кучланиши қандай асбоблар билан ўлчанган.
2. Экран қўйилгандан кейинги ҳолатга баҳо беринг.
3. Электромагнит майдон кучланишига СанҚ ва М №0121-01 «Иш жойларида электростатик майдонларнинг рухсат этилган даражаларининг санитар меъёрлари» орқали гигиеник баҳо беринг.

Поликлиниканинг физиотерпевтик бўлимида УЮЧ ва ЎЮЧ аппаратлари ўрнатилган. Кабиналарда “Луч-58” аппарати ўрнатилган бўлиб, бир-бири билан оддий мато пардалар билан ажратилган. Хонада УЮЧ – 4 аппарати стационар жойлаштирилган бўлиб, ходимлардан алоҳидалашмаган. Ҳамшира 6 соат шу бўлимда ишлайди.

Электромагнит майдон кучланишини ўлчаганда “Луч-58” аппарати олдида 4 мкВт/см², УЮЧ – 4 аппарати олдида 12-40 В/м га тенг.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Электромагнит майдон кучланиши қайси асбоблар билан ўлчанган.
2. Электромагнит майдон кучланишини СанҚ ва М №0121-01га таққослаб, баҳо беринг.
3. Физиотерапевтик бўлим ходимларининг электромагнит майдон кучланишларидан ҳимоя қилиш чораларини айтиб беринг.

Радио-телевизион станциялардаги 108 та ходимлар қисқа ва ўта қисқа тўлқинда ишловчи асбоблар билан ишлайдилар, уларнинг соғлиқларини текшириш натижасида шуни кўрсатадики, улар бош оғриғи, тез чарчаш, уйку бузилиши ва юракда оғриқ пайдо бўлишига шикоят қилдилар.

Объектив ҳолатини текширганда 28 та ходимда асаб ва қон томир тизимлари фаолияти ўзгарган, эритроцитлар ва тромбоцитлар сони камайган. Уларнинг меҳнат шароитларини текширганда асбоблар 14, 88 ва 69,7 мГц частоталарда ишлар экан. Буларда майдон кучланганлиги юқори частотада 66 В/м, ўта юқори частотада 74-86 В/м га тенг.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ходимлар организми кўрсаткичларига баҳо бериб, даволаш профилактик чораларини таклиф этинг.
2. Меҳнат шароитларини яхшилаш учун қандай тадбир ва чоралар кўрилиши керак.

"Электроаппарат" заводи кимёвий лаборатория ходимлари ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлими ходимларидан кимёвий моддаларни ҳаводаги миқдорини аниқлаш учун ҳаво намуналарини олиш усуллари ва унга бўлган талаблар бўйича маслаҳат сўрашган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ҳавонинг санитария кимёвий таҳлили қандай босқичлардан иборат.
2. Ҳаводан намуна олиш жойи қандай аниқланилади.
3. Олинган намуналарни баҳолаш учун қандай қонуний ҳужжатлардан фойдаланилади.

4. Ишлаб чиқариш шовқини ва тебраниш ва уларни

гигиеник баҳолаш

Механика цехида токарлик дасгоҳлари ўрнатилган. Иш бажариш жараёни шовқин ҳосил бўлиши билан тавсифланади. Ишловчиларга смена давомида шовқин таъсир этади. Иш жойларидаги шовқин кўрсаткичлари қуйидагича:

Частота, Гц Ўлчаш жой	31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000	Умумий даража дБА
Токарлик дастгоҳи олдида	76	88	94	88	86	96	89	74	73	80
СанКва М №0120-01	107	96	87	82	78	75	73	71	69	80

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Шовқин кўрсаткичларига меъёрий хужжат асосида (СанКва М №0120-01) баҳо беринг.
2. Шовқиннинг салбий таъсирини камайтиришга қаратилган чораларни таклиф этинг.

Цехда 107 та токарлик дастгоҳлар жойлаштирилган. Цехда етакчи физик омил бўлиб шовқин ҳисобланади. Шовқин манбаиси – дастгоҳлар, вентиляторлар ва цех ичидаги транспорт воситалари ҳисобланади. Ишчилар смена давомида шу шовқин таъсирида бўладилар. Шовқин даражасини ўлчаш натижалари қуйидагича бўлди:

Иш Жойи	Шовқин частотаси (Гц)									
	31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000	Умумий сатҳи (дБ)
Токар дастгоҳи олдида	63	87	93	81	85	93	87	72	70	94
Сан Қ ва М №0120-01	107	96	87	82	78	75	73	71	69	80

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Шовқин кўрсаткичларига Сан Қ ва М №0120-01 қараб гигиеник баҳо беринг.
2. Шовқин таъсирини олдини олиш тадбирларини айтиб беринг.

Цехдаги симни ўраб ишлашда кучли шовқин вужудга келади. Шовқин деталларни дастгоҳга ўралишида ҳосил бўлади. Ишловчиларга кун бўйи шовқин таъсир этиб, шовқин даражаларини ўлчаганда қуйидагича натижалар олинди:

	Шовқин частотаси (Гц)
--	-----------------------

Иш Жойи	31,5	63	125	250	500	1000	2000	4000	8000	Умумий сатҳи (дБ)
Арра билан ишлаш жойи	72	78	79	84	92	93	92	91	85	92
Сан Қ ва М №0120-01	107	96	87	82	78	75	73	71	69	80

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Шовқин кўрсаткичлари қайси асбоблар ёрдамида ўлчанган.
2. Шовқин даражаларига СанҚ ва М №0120-01 қараб баҳо беринг.
3. Шовқин таъсирини олдини олиш тадбирларини таклиф этинг.

Дарахт қирқишда бензинда ишловчи механик аррадан фойдаланади. Унинг оғирлиги 12,3 кг. Қирқувчи тик туриб иш бажаради, у ишлаш жараёнида кафти билан (12-25 кг куч билан) аррани бели баландлигида ушлайди. Маҳаллий тебраниш кўрсаткичлари:

Октава йуналишидаги уртагеометрик частота, Гц	63	125	250	500	1000	2000
Вибротезланиш даражаси (дБ)	118	117	114	108	100	92
Сан Қ ва М №0122-01	109	109	109	109	109	109

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Тебраниш кўрсаткичлари қандай асбоблар ёрдамида ўлчанади.
2. СанҚ ва М 0122-01 асосида тебраниш кўрсаткичларига баҳо беринг.
3. Тебраниш таъсирини олдини олиш чора - тадбирларини таклиф этинг.

Темир бетон заводининг қолиплаш цехида бетон қоришмаларини виброплатформада қуйилади. Бир сменада вибрация (тебраниш) таъсири 2 соат давом этади, тебраниш частотаси 31,5 ва 63 Гц бўлганда тебраниш даражаси 105-108 дБ га тенг бўлди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Темир бетон заводининг асосий иш жойларидаги тебраниш даражаларига Сан Қ ва М №0122-01 га қараб гигиеник баҳо беринг.
2. Тебраниш таъсирини камайтиришга қаратилган чораларини айтиб беринг.

Автоюкловчи ҳайдовчисининг иш ҳолати мажбурий вазиятда (ўтирган) бўлади. Хронометраж кузатувлар натижалари шуни кўрсатди-ки, иш вақтининг 75% ни тебраниш таъсирида ўтказди.

Тебраниш тезлиги кўрсаткичлари:

Иш жойи	Тебраниш тезлиги м/сек октава полосасида частота Гц					
	8	16	31,5	63	125	250
Ўтириш жойи	2,3					
Кабина полида	1,0	0,8				
Узатиш қутиси ричагида		0,7	3,2	4,1	5,3	10,8
Рульда		2,0	2,0	1,0	1,0	0,5
Сан Қ ва М №0122-01	2,6	1,4	1,4	1,4	1,4	1,4

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Қайси асбоблар ёрдамида иш жойларидаги тебраниш даражаси ўлчанади.
2. Иш жойдаги тебраниш даражаларига Сан Қ ва М №0122-01 га қараб гигиеник баҳо беринг.
3. Тебраниш таъсирини камайтириш чораларини айтиб беринг.

5. Огоҳлантирувчи санитария назоратида вазият ва бош режалар, маиший хоналарига гигиеник хулоса бериш

Меҳнат гигиена врачлари пахта тозалаш заводининг вазият (ситуацион) режасини экспертиза қилаётганда қуйидагиларни аниқлади: пахта заводи қурилиши учун ажратилган ер майдони совхоз посёлкаси яқинида 150 м масофада жойлашган бўлиб, шамол эсаётган томонда жойлашган. Лойиха бўйича шу завод цехлари ёнида чигитларни пестицидлар билан дорилаш маркази қурилиши мўлжалланмоқда.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Пахта тозалаш заводини лойихасида кўрсатилгандек жойлаштириш мумкинми?
2. Санитария ҳимоя минтақаси тўғри белгиланганлигига баҳо беринг.

Машинасозлик заводи қуюв цехининг маиший хизмат хоналари лойихаси санитария-гигиеник экспертиза қилишда шуни аниқландики, кийим алмаштириш (гардероб) хонаси, душ хонаси, ювиниш хонаси, хожатхона, хотин - қизлар гигиенаси хоналари бор. Цехда 280 ишчи бўлиб, уларнинг 80 таси хотин - қизлардир. Иш 2 сменада. Технологик жараёнда зарарли омиллар таъсири бўйича цех II б гуруҳга киради. Душ хонадан ҳамма

ишчилар фойдаланадилар. Эркаклар душхонасида 24 та, аёллар душхонасида 12 та чўмилиш кабинаси бор, ювиниш жумраклари эркаклар учун 5 та, аёллар учун 2 та. Эркаклар хожатхонасида 4 унитаз, 4 писсуар ва 1 та жумрак бор. Аёллар хожатхонасида 3 та унитаз ва 1 жумрак бор.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Маиший хизмат хоналарига ва уларда жиҳозлар сони етарлими?
2. Қайси меъёрий хужжат бўйича маиший хизмат хоналари баҳоланади?
3. Шу лойиха бўйича хулоса тузинг.

Меҳнат гигиенаси врачига тикиш - бичиш цехининг ёритилиш лойихаси экспертиза учун берилган. Тушунтириш хатидан шу маълумки, бу цехда спорт костюмлари бичиб тикилади. Бичиш участкасида мато қалинлиги 0,5 дан 1 мм гача. Тикиш участкасида мато ва ипнинг ранги қорамтир. Ипнинг қалинлиги 0,3-0,5 мм. Лойиха бўйича ёритилганлик тизими умумий бўлиб, ёриткичлар типи ЛД – 40 дан ва улар бичиш – тикиш участкаларида иш сатҳидан 2 м баландликда ўрнатилган. Ҳисоблаш бўйича умумий ёритилганлик бичиш жойларида 250 лк, тикиш жойларида 400 лк ни ташкил этган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Лойихада танланган ёриткичлар ва лойихаланган умумий ёритилганлик тизими гигиеник талабларга жавоб берадими?
2. Кўриш ишининг разрядига баҳо беринг.
3. Лойихадаги камчиликларни бартараф этиш учун таклифлар беринг ва хулоса ёзинг.

6. Ишлаб чиқариш чанги ва уни гигиеник баҳолаш

Асбест – технологик буюмлар ишлаб чиқариш цехида бункерларида пахта толалари аралаштириш ишлари олиб борилади. Бункерлар устида маҳаллий ҳаво сўрувчи мўрилар ўрнатилган. Ишчиларнинг иш зонаси ҳавосида чангнинг миқдори 40 мг/м^3 . Чанг таркибида 60% асбест бор.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ҳавони сўриб олувчи мосламани қўлланилишига баҳо беринг.
2. Чанг миқдорини ГОСТ 12.1.005-88 га қараб баҳоланг.
3. Чанга қарши курашиш учун қандай тадбирлар амалга ошириш керак.

Металл қуйиш цехида асосий иш жойларида ҳаводаги чанг миқдори 30 мг/м^3 , унинг таркибида 6-8% SiO_2 мавжуд. Иш жойларда маҳаллий ҳаво сўриб олувчи мосламалар ўрнатилган бўлиб, уларда ҳаво тортиш тезлиги 0,7 м/сек тенг ва пастки қисмдан тортилади.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ҳаводаги чанг миқдори СанК ва М 0046-95 га қараб баҳо беринг.
2. Керакли соғломлаштириш чора-тадбирларини таклиф этинг.

Машинасозлик заводининг электрпайвандлаш цехида ҳавосидаги чанг миқдори $1,0 \text{ мг/м}^3$ га тенг. Чанг таркибида 6,5% марганец оксиди ва 4,6 % SiO_2 мавжуд.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Бу шароитда қандай касб касалликлари келиб чиқиши мумкин.
2. Қандай вентиляция тизими бу шароитда мақсадга мувофиқдир.
3. Чангга гигиеник тавсиф беринг.

7. Токсикологик текширувларни баҳолаш

Янги ишга туширилган заводининг кимёвий лабораториясининг муҳандис кимёгар ходими ДСЭНМ га мурожаат қилиб, таҳлил учун ҳаводан намуна қандай олинади, қандай ютиш муҳитлари ва асбобларидан фойдаланишни ўргатишни илтимос қилди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Таҳлил учун ҳаводан намуна олишда қандай усуллардан фойдаланиш мумкин.
2. Таҳлил учун ҳаводан намуна олишда қандай ютувчи муҳит ва асбоблардан фойдаланиш мумкин.

Босмахонада ҳарф териш эритилган қурғошин қотишмаси билан лентип машиналарда бажарилади. Қурғошин резервуари машинанинг юқори қисмида ҳарф териш жойидан 0,75 м баландликда жойлашган. Қурғошиннинг миқдорини нафас олиш ҳавосида аниқлаш учун 3 та иш жойидан 1тасидан намуна олинган. Ҳаводан намуна олинаётган вақтда маҳаллий ҳаво сўриб олувчи воситалар ишламаган, умумий ҳаво сўриб олувчи тизими ишлаб турган. Олинган ҳаво намунасида қурғошиннинг миқдори $0,07 - 0,14 \text{ мг/м}^3$ га тенг.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Таҳлил учун олинган ҳаво намунаси тўғри олинганлигига баҳо беринг.
2. Таҳлил қилинган ҳавони натижаларини 12.1005-88 Давлат стандарти "Иш жойлари ҳавоси" га қараб баҳоланг.

Деталларни бензолда эритилган бўёқлар билан ҳаво тортувчи шкафларда пуркаш усулида бўялади. Бўялган деталлар цехда тоқчаларда қурилади. Цехда умумий ҳаво алмаштирувчи вентиляцияси ўрнатилган. Бензол миқдорини аниқлаш учун цехнинг бошида, ўртасида ва охирида, полдан 1,5 м юқорида ҳаво намунаси олинган. Ҳаво намунасида бензол миқдори 12-15 мг/м³ га тенг.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ҳаво намуналари тўғри олинганми?
2. Ҳаводаги бензол миқдорига меъёрий хужжат асосидагигиеник баҳо беринг.
3. Ҳаво таркибида бензол миқдорини камайтириш учун қандай чораларни ўтказиш керак.

Сариқ рангли кимёвий модда, суюқ, учувчан, 20⁰С – 502 мг/м³, ЛК₅₀¹²⁰ – 15 мг/м³, ЛД₅₀ тери – 443 мг/кг, ЛД₅₀ оғиз орқали – 134 мг/м³, Lim_{ac} – 340 мг/м³, Lim_{ch} – 48,5 мг/м³, Z_{ac} – 17,4, РЭМ – 0,5 мг/м³.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ушбу кимёвий модда ИЗЭК ни ҳисоблаб чиқинг.
2. Модда ҳавфлилиги бўйича қайси синфга таълуқлилигини аниқланг.

Кимёвий модда – пестицид. ЛК₅₀ – 5040 мг/м³, ЛД₅₀ – 5125 мг/кг, ЛД₅₀ тери орқали – 3100 мг/кг, Lim_{ac} – 82,6 мг/м³, Lim_{ch} – 418,2 мг/м³, ИЗЭК = 2,5.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ушбу кимёвий модданинг Z_{ch}, РЭМ ни ҳисоблаб чиқинг.
2. Кимёвий моддани ҳавфлилиги бўйича қайси синфга киришини аниқланг.

8. Ишлаб чиқаришда табиий ва суъний ёритилганликни баҳолаш

Ип йигирув цехида йигирувчи дастгоҳларда йигириладиган ипни узулмаслигини кузатади, агар узилса улайди. Бу ишларни бажаришда кўз билан ажратилиши лозим бўлган объектининг энг кичик ўлчами 0,4 мм, иш сатҳи қора рангда, ип ранги тўқ қурланг (фарқ оз). Дастгоҳлар юқорисида умумий ёритилиш мосламалари (ЛД турдаги чироқлар) икки қаторда ўрнатилган. Ёриткичлар йилига 2 марта тозаланади. Цехда чанг миқдори 12-18 мг/м³. Иш жойларидаги суъний ёритилганлик 120-200 лк.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ёритилганликни ўлчаш учун қайси асбоблар қўлланилган.
2. Ўлчанган ёритилганликка КМК 2.01.05-98 га қараб баҳо беринг.
3. Ёриткичларни тозалаш муддати тўғрими?

Механик цехидаги токарлик дастгоҳларида металл буюмларга ишлов берилади. Объектнинг энг кичик ўлчами 0,17-0,3 мм га тенг. Буюмлар ва иш сатҳи оч (акс этиш коэффициенти – 35%). Ёритилиш тизими комбинациялашган. Умумий ёритилиш манбаи сифатида “Универсал” типда, маҳаллий ёритилиш манбаи сифатида СМО турдаги ёритгичдан фойдаланилган. Иш жойи ёритилганлиги 1500-1550 лк..

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Кўз билан бажарилаётган ишни аниқлиги бўйича қайси разрядга киришини аниқланг.
2. Ёритилганликни тўғри ташкил этилганлигига (даражаси, ёритгичлар тури) баҳо беринг.

Тоблаш цехида металл қирқувчи асбоблар қиздирилиб, техник ёғларда совутилади. Иш жараёнида ҳавога чанг, тутун ва курун чиқади. Уларнинг миқдори 5-10 мг/м³ га тенг. Бу ишлар кундуз кунни табиий ёритилганлик шароитида бажарилади. Ёруғлик хона 2 томонидан тушади. Дераза ойнаклари 1 йилда 2 марта тозаланади. Объектнинг энг кичик ўлчами 2 - 4 см га тенг. Табиий ёритилганлик коэффициенти (ТЁК) - 0,1%.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Бажарилаётган ишни аниқлиги бўйича қайси разрядга кириди.
2. Табиий ёритилганлик коэффициенти (ТЁК) ни ҚМҚ 2.01.05-98 га қараб баҳоланг ва иш жойида ёритилганлик даражасини яхшилаш чораларини айтиб беринг.

Йигирув фабрикаси тайёрлов цехида пахта хиллаги ва титиш машиналарида тозаланиб, ўкга ўралади. Бажарилаётган ишлар деворлари яшил, шиплари оқ, поли жигарранг бўлган хоналарда олиб бориляпти. Кўз билан ажратилиши лозим бўлган объектнинг энг кичик ўлчами 5 мм дан катта. Ҳаводаги чанг миқдори 12 мг/м³. Иш жойларидаги ёритилганлик умумий ёриткичлар (чангдан ҳимояланган) орқали амалга ошириляпти. Ёритилганлик 100-120 лк. Ёриткичлар йилига 2 марта тозаланади.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ёритилганликни ўлчаш ва баҳолаш қайси хужжатлар асосида бажарилади.
2. Ёритилганлик даражасига, тозалаш муддатларига, хонани бўялганлигига баҳо бериб, керакли чорларни таклиф этинг.

9. Ишлаб чиқаришда вентиляцияни баҳолаш

Механика йиғув цехининг электр пайвандлаш участкасида майда деталларни алоҳида кабиналарда, катта деталларни цех ўртасида пайвандланади. Пайвандлаш кабиналари маҳаллий ҳаво олиб кетувчи вентиляция билан жиҳозланган. Унинг ҳаво тортиш тезлиги 1,5 м/сек га тенг. Цехда бошқа вентиляция тури йўқ. Цех ҳавосида азот оксидлари миқдори РЭМ дан 1,5 - 2,0 марта кўп.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Маҳаллий ҳаво олиб кетувчи вентиляция самарадорлигига баҳо беринг.
2. Цехда яна қандай вентиляция турларини ўрнатилиши керак.

Манометрларга симоб тўлдирувчи лабораторияда умумий ҳаво олиб келувчи ва маҳаллий олиб кетувчи вентиляция ўрнатилган. Маҳаллий ҳаво олиб кетувчи вентиляция сифатида ҳаво сўрувчи шкаф олинган бўлиб, ҳаво тепа тарафга 0,5 м/сек тезлигида сўрилади. Умумий ҳаво олиб келувчи вентиляция қувурлари полдан 3 м баландликда жойлашган. Ҳаво таҳлили унда симоб миқдори меъёрдан 2,5 баробар ортиқ эканлигини маълум қилди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Мавжуд вентиляция самарасизлиги сабабларини кўрсатинг.
2. Вентиляция самарадорлигини ошириш чораларини таклиф этинг.

Темирчилик участкасида азот оксиди ва углерод оксидини миқдори РЭМ дан кўплиги аниқланган. Микроиқлимни кўрсаткичлари меъёрий хужжатга Сан Қ ва М № 02.03.06 “Ишлаб чиқаришда микроиқлимни санитария меъёрлари” жавоб бермайди. Темирчиларга иш вақтида интенсив инфрақизил нурланиши таъсир этади. Цехда фақат маҳаллий табиий ҳаво тортувчи мўрилар ўрнатилган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Мавжуд вентиляцияга баҳо беринг.
2. Иш бажарилаётган хоналарга қайси рационал вентиляция тизимлари ўрнатилиши кераклиги айтинг.

Гальваник цехи вентиляциясининг санитария экспертизаси шуни кўрсатдики, цех бир қаватли алоҳида бинода жойлашган бўлиб, бионинг баландлиги 4,5 м. Ташқарида ҳаво олиш жойи бино деворига ердан 3,8 м баландда жойлашган бўлиб, хонага ҳаво тозаланмасдан узатилади. Хонадан ташқи муҳитга ҳаво чиқариб ташлаш жойи, бино бўғотидан 1,2 м баландда жойлашган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ҳавони ташқи муҳитга чиқариб ташлаши тўғри уюштирилганми.

2. Хонага ҳаво олиб кириш жойи ва уни цехга узатиш тўғри ташкил этилганми?

Каноп фабрикасининг тайёрлов цехида каноп тойлари белбоғлари ечилиб, титилади сўнгра бўлақларга бўлиниб ёзиш машинасига узатилади. Тола ёзиш машинаси тишлари орасидан ўтказилиб, эзилади ва иссиқ эмульсия билан сепилади (пуркаш усулида). Иш жараёнида ҳавога 30 мг/м^3 миқдорда чанг ажралиб чиқади. Дастгоҳни узатиш лентаси бошида маҳаллий ҳаво тортувчи панел ўрнатилган (ҳаво тортиш тезлиги $1,5 \text{ м/сек}$). Дастгоҳ юқорисига мўри ўрнатилган. Умумий ҳаво алмаштирувчи вентиляциясининг ҳаво олиб келиши ердан 4 метр баландликдан амалга оширилади. Ҳаво олиб кетилиши хона деворлари бўйлиб 3 метр баландликдан олиб кетилади.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Мавжуд вентиляция тизимлари тўғри танланганми?
2. Бу шароитда вентиляция самара берадими?
3. Вентиляция самарадорлигини ошириш учун керакли чораларни таклиф этинг.

10. Касб касалликлари текшируви

13 январ куни соат 9^{00} электрпайвандлаш участкаси ишчиси врачга кўзда қаттиқ оғриқ пайдо бўлиши, ёруғликка қарай олмаслиги билан шикоят қилиб келди. Врач беморга электроофтальмия ташҳисини қўйиб касалхонага ётқизди. Эртаси куни соат 12^{00} да бу ҳодиса ҳақида ДСЭНМ га хабар юборилди. Меҳнат гигиена врачлари бу хабарни соат 17^{00} да олди. Касаллик сабабларини аниқлаш мақсадида врач бемор ишлайдиган корхонага 15 январ куни борди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ўтқир касб касаллиги ҳақида шошилиш хабар ўз вақтида юборилганми?
1. Меҳнат гигиена врачлари текширувни ўз вақтида ўтказдими?
2. Касб касалликлар сабабларини аниқлашда қимматли иштирок этади ва қандай ҳужжатлар расмийлаштирилади.

Туман шифохонасига пахта тозалаш заводи ишчиси астмаид компонентли бронхит ва юрак қон-томил фаолиятини етишмовчилиги сабабли келтирилди. Рентген қилганда ўпкасида эмфизема борлиги аниқланди. Ишчи пахта заводида 15 йил ишлаб келмоқда. Заводда 3 йилдан буён даврий тиббий кўриклардан у ўтмаган экан. Ишчи 10 январда пневмокониоз ташҳисига текширувга юборилган ва 25 январда ташҳис тасдиқланган. 2 февралда касалхона хабарномани ДСЭНМ га юборди.

ДСЭНМ да меҳнат гигиена врачӣ хабарномани 6 феврал куни олган ва 11 феврал куни касаллик содир бўлган корхонага бориб, касалланиш сабабларини аниқлаган. Текшириш натижасида аниқланилди: ишчи ишлаётган цех ҳавосида чанг миқдори 40 мг/м^3 , унинг таркибида 28,6% SiO_2 бор (РЭМ -2 мг/м^3).

Ишчилар респираторлар билан таъминланмаган, техника ҳавфсизлиги тўғрисида инструктаж ўтказилмаган. Цехда умумий ҳаво олиб келувчи вентиляция ўрнатилган, маҳаллий ҳаво олиб кетувчи воситалар эса 5 ойдан бери ишламайди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Касб касаллиги келиб чиқиш сабабларига ва хабарнома муддатларига баҳо беринг.
2. Касб касаллигини олдини олиш учун қандай чоралар кўрилиши керак.

Поликлиника кўз врачига кўзида қаттиқ оғриқ шикоятӣ билан қурилиш майдонидан ишловчи олиб келинган. Текширилиши натижасида у электр пайвандчига ёрдам бериб, ишларни ШХВсиз бажарган экан. Электроофтальмия ташҳиси 14.05 да соат 12⁰⁰ да қўйилди, беморга ёрдам кўрсатилиб уйга жўнатилган. ДСЭНМ га касаллик ҳақидаги шошилинч хабарномани 16.05 эрталаб соат 9⁰⁰ да юборилган. Меҳнат гигиенаси врачӣ бу хабарномани 17.05 эрталаб соат 9⁰⁰ да олиб, корхонага бориб касаллик сабабини ўзи аниқлаб керакли ҳужжатларни расмийлаштирган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ўткир касб касаллиги ҳақида ДСЭНМ тўғри огоҳлантирилдими?
2. Касаллик сабаби ўз вақтида ва талаб доирасида ўтказилганлигига баҳо беринг.

11. Тиббий кўрикларни ўтказиш ва уни ташкил қилиш

Симоб манометрлари таъмирлаш лабораторияси ишчиси аввалги даврий тиббий кўриқдан 1993 й январ ойида бу йилгиси 1994 й август ойида ўтказилган. Амбулатор картада қайд этилишича ишчи тез чарчаш, қувватсизлик, таъсирланувчанликка шикоят қилган. Лаборатория текширувларидан қон умумий таҳлили ўтказилган. Хулоса цех терапевти томонидан ёзилган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Тиббий кўрикни даврилиги тўғрилигига баҳо беринг?
2. Лаборатория текширувлари ва таклиф этилган мутахассислар тўлалигини аниқланг.
3. Бемор аҳволига баҳо беринг ва уни келгуси тақдири ҳақида таклифлар беринг.

Тиббий кўрик жараёнида машинасозлик заводи бўяш цехи ишчиси тез-тез бурун конаши, тери остида қон қуйилиш, бош оғриғи, бош айланиши, таъсирчанлик, сержаҳиллик, иштаҳа йуклиги ва умумий бўшашишига шикоятлар қилди.

Қон лаборатория таҳлилида: эритроцитлар – 3100000, лейкоцитлар - 3500, тромбоцитопения ва лимфацитоз аниқланган.

Тиббий кўрик шу йилнинг март ойида терапевт ва невропатолог томонларидан ўтказилган. Ишчи цехда 8 йилдан бери ишлаб келмоқда. Буёқлар асосан бензолди эритилган. Ишлаш жараёнида бензолнинг ҳаводаги миқдори 45 мг/м^3 гача етар экан (РЭМ-5 мг/м^3).

Цехда умумий ҳаво олиб келувчи, олиб кетувчи ва маҳаллий ҳаво тортувчи мўри (стол юқорисида) ўрнатилган. Бундан аввалги даврий тиббий кўриklar 2 йил аввал ўтказилган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ўтказилган даврий тиббий кўриklar ЎзР ССВнинг 06.06.2000 й.да №300 буйруғига мослигини аниқланг ва камчиликларни кўрсатинг.
2. Ишловчи саломатлиги ҳолатига баҳо беринг ва иш жойида амалга оширилиши керак бўлган чора - тадбирларни кўрсатинг.

«Қишлоқ кимёлаш» заводида ишчиларни дастлабки тиббий кўриklarидан ўтказаетганда меҳнат гигиенаси врачлари қуйидагиларни аниқлади: текширилаётган муддат ичида корхонага 3 синфга мансуб иш шароитларига 12 киши ишга олинган (кадрлар бўлимидаги буйруққа кўра). Корхона тиббиёт пунктида фақат 10 та ишчига амбулатор карта очилган экан. Мавжуд амбулатор карталарни текширишда 2 та ишчи ишга олиш ҳақидаги буйруқ чиққанидан сўнг дастлабки тиббий кўриklarдан ўтказилган экан. Битта амбулатор картада кўрик хулосаси йўқ, иккита картада эса профмашрут ёзилмаган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Бундай вазиятда меҳнат гигиенаси врачлари қандай иш тутиши керак.
2. Текширув натижаларга кўра қандай ҳужжатлар расмийлаштирилади.

Корхонада 144 киши ишлайди. Улардан 18 киши 1 синфга мансуб иш шароитларида, 36 киши 2 синфга, 72 киши 3 синфга ва 17 киши 4 синфга мансуб иш шароитларида ишлаб келмоқда. ЎзРес ССВ нинг 06.06.2000 й.даги №300 буйруғига асосан даврий тиббий кўриklarдан ўтувчиларни аниқловчи меҳнат гигиенаси врачлари иш мазмунини айтинг.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Корхонада тиббий кўриklarдан ўтувчилар руйхати ким томонидан тузилади.

2. Кўриқдан ўтувчилар сони қанча бўлиши керак.
3. Иш натижалари бўйича қандай ҳужжат расмийлаштирилади ва унинг мазмуни нимада?

Юнусобод туманида 462 та ишлаб чиқариш объектлари мавжуд. Уларда жами бўлиб 35200 ишчи ишлайди. Бу корхоналардан 4 таси ички ишлар Вазирлигига қарашли, унда 8200 ишчи ишлайди. 3 та объект қуролли кучларга Вазирлигига қарашли бўлиб, уларда эса 6000 ишчи ишлайди. Қолганлари турли вазирликларга, акционерлик жамиятларига қарашли хусусий корхоналардир. Ишловчилар доимо белгиланган вақтда тиббий санитария қисми ёки поликлиникаларда тиббий кўриқлардан ўтиб туради. Шунга кўра, Юнусобод тумани ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлимида 2 та врач ва 3 та уларнинг ёрдачилари ишлаб келмоқда.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Қайси қонуний ҳужжатларга асосан врачлар ва врач ёрдамчилари штатлари аниқланади?
2. Корхоналарда ўтказиладиган тиббий кўриқлар қайси қонуний ҳужжат асосида олиб борилиши лозим.

12. Пестицидлар қўлланишида қонун-қоидалар

Пестицидлар билан ишловчи ширкат ишчиларининг иш шароитини санитария назоратидан ўтказишда шу нарса аниқландики, уларнинг иш куни 8 соат, овқатланиш учун ажратилган вақт 40 дақиқага тенг. Пахта далалари инсектицид антио (ФОС) билан ишлов берилган. Ишчилар шахсий ҳимоя воситалари билан таъминланганлар (чангга қарши “А” маркали респиратор, пахта матосидан тикилган комбинзон, резинали этик ва қўлқоплар). Этик ва қўлқоплар иш тамом бўлганидан кейин ариқда оқаётган сувда ювилади, кейин ҳавода қурилади. Устбош кийимлар илгакларда сақланиб, ойда 1 марта иссиқ сув билан совунлаб ювилади, улар сақланадиган хона супуриб тозаланади.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ишчиларни меҳнат қилиш ва дам олиш тартибларига гигиеник баҳо беринг.
2. Шахсий ҳимоя воситалари тўғри танланганми?
3. ШХВларни пестицидлардан зарарсизлантириш рационал тадбирларини кўрсатиб беринг.

Пестицидлар сақланадиган омборхона санитария текширувидан ўтказилганда қуйидагилар кайд этилди: мослаштирилган бино пестицидлар сақланадиган омборхона сифатида фойдаланилар экан. Бинонинг деворлари

тахтадан, поли ҳам тахтадан бўлиб, унда тиркичлар бор. Пестицидлар бевосита полда устма-уст сақланади. Омборда пестицидларни қабул қилиш ва тарқатиш яхши ҳисобга олинмайди. Берухсат бегона одмаларга пестицидларни бериш ҳоллари ҳам кайд этилган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Пестицидлар сақланадиган омборхона гигиеник талабларга жавоб берадими?
2. Пестицидларни тарқатилиши тўғри йўлга қўйилганми?

Меҳнат гигиенаси врачлари чигит экишга тайёргарлик ишларини санитария назоратидан ўтказганда шу нарса аниқландики: пахта заводида алоҳида хоналарда уруғларни фентиурам билан машиналар ёрдамида дорилаш ишлари олиб борилад экан. Дориланган уруғлар белкурак ёрдамида қопларга жойланиб, тикилиб шу хонада сақланар экан.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Уруғ дорилаш ишларига тўғри баҳо беринг.
2. Дориланган уруғларни сақланиши тўғрими?

13. ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлими иш мазмуни

Машинасозлик заводининг касабаси уюшмаси келгуси йилга “жамоа келишуви” ни тузиш учун ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлими врачидан шартнома “Меҳнат муҳофазаси қилиш” бўлими тузишда ёрдам сўраб мурожаат этди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. “Жамоа келишуви” нима ва қачон, нима мақсадда тузилади?
2. “Режа-топшириқ” мазмуни ва уни ким тузади.

ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлимининг бошлиғи ёш врачига мукаммал санитария текширувини ўтказилишини ўргатиш керак. Бунда у қуйидаги саволларни ёритиш керак:

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Мукаммал санитария текширувининг ўтказиш тартиби қандай ва босқичлари нималардан иборат.
2. Бу текширувлар натижасида қандай ҳужжатлар расмийлаштирилади.

ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлими бошлиғига ёш врач бўлим асосий ҳужжатлар қандай расмийлаштириши ҳақида маълумот сўраб мурожаат қилди.

Қуйидаги саволга жавоб беринг:

3. Бўлимда қандай асосий хужжатлар мавжуд. Уларни расмийлаштириш тартиби қандай.

Меҳнат гигиенаси врачлари туман ҳудудида жойлашган енгил саноат корхоналарида хотин-қизлар меҳнат шароитлари тўғрисида туман ҳокимиятига маълумотнома тайёрлаши керак.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Маълумотнома қандай ахборотларни акс эттирилади.
2. Бундай хужжатни расмийлаштириш тартибини айтиб беринг.

Миробод тумани ҳудудида 226 та саноат корхонаси жойлашган, улардан 6 таси темир йулига қарашли, 56 таси хусусий корхоналар, 21 таси турли турдаги ҳиссадорлик жамиятларига қарашли бўлиб, қолганлари Давлат тасарруфидаги корхоналардир.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Ҳудудий туман ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлими томонидан санитария назорати ўтказиладиган объектлар руйхатига қайси объектлар киритилиши лозим.
2. Юқорида қайд этилган маълумотлар қаердан олинган.
3. Давлат санитария назорати ўтказилиши керак бўлган ишлаб чиқариш объеклари руйхати қачон тузилади.

Нazorat остидаги ишлаб чиқариш объектида мукаммал санитария текширувлари кўрсатмаларини бажарилишини топшираётган меҳнат гигиенаси врачлари куйидагиларни қайд этди. Бугунги кунгача бажарилиши керак бўлган чора-тадбирлардан галваник цехи вентиляция тизимини таъмирлаш ишлари охирига етказилмаган (ишни тугалланишига яна 6 кун керак), темирчилик цехида ДСЭНМ рухсатномасиз кичик қиздириш печи ўрнатилиб ишга туширилган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Бундай шароитларда меҳнат гигиенаси врачлари қандай иш тутиши керак.
2. Бундай вазиятда қандай хужжатлар расмийлаштирилади.

Нazorat остидаги ишлаб чиқариш объектининг баҳорги-ёзги мавсумга тайёрланганлигини меҳнат гигиенаси врачлари текширди. Текшириш натижасида куйдагилар аниқланди: келишилган муддат ичида темирчилик цехи вентиляция тизими техник назоратдан ўтмаган, мавжуд сатураторлар (газли сув) таъмирланмаган.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Бундай шароитларда меҳнат гигиенаси врачлари амалга оширадиган ишлар кетма-кетлигини айтинг.
2. Бу масала бўйича қандай ҳужжат расмийлаштирилади.

Бўяш цехи қурилиши устидан назорат ўтказувчи меҳнат гигиенаси врачлари қуйидагиларни аниқлади: тасдиқланган лойиҳа бўйича мато бўяш цехи учта хонада жойлаштирилиши кўзда тутилган эди. Қурилиш шу лойиҳа асосида бошланган эди. Энди эса хоналар орасидаги деворлар олиб ташланиб, битта хонага айлантирилган. Қурилиш прорабининг тушинтирилишича буюртмачи талабига кўра бундай қилинган. Буюртмачи билан суҳбатлашганда цех аввал эски технологияга мўлжалланган эди, ҳозирги кунда эса янги замонавий бўяш автомати олинганлиги сабабли уни битта катта хонага жойлаштириш керак бўлиб қолди.

Қуйидаги саволларга жавоб беринг:

1. Бундай вазиятда меҳнат гигиенаси врачлари қандай иш тутиши керак.
2. Меҳнат гигиенаси врачлари қандай ҳужжатларни расмийлаштириши керак ва қандай кўрсатмалар бериш керак.

**Меҳнат гигиена фанидан вазиятли масалаларни ечишда
фойдаланиладиган қонуний ҳужжатлар**

- ЎзР Конституцияси, 8.12.1992 й.;
- «Фуқаролар соғлиғини сақлаш» тўғрисидаги қонун, 1996 й.;
- «Давлат санитария назорат» тўғрисидаги қонун, 1996 й.;
- «Меҳнатни сақлаш» тўғрисидаги қонун, 1993 й.;
- «ЎзР Меҳнат кодекси», 1996 й.;
- ЎзР ССВ 2000 й. 300-сонли буйруғи «Ходимларни ишга киришдан олдин дастлабки ва даврий тиббий кўрикдан ўтказиш тизимининг такомиллаштириш тўғрисида»;
- ЎзР ССВ 1999 й. 710-сонли «ЎзР Давлат санитар эпидемиологик марказлари ҳақида низом»;
- ЎзР ССВ 1992 й. 283-сонли буйруғи «Санитар-профилактик муассасалари тиббий ҳисоб-китоб ҳужжатлари»;
- СанҚваМ № 1117-94 «Радиочастота диапозонида электромагнит майдонлари билан ишлаш вақтида санитар меъёрлар ва қоидалар»;
- СанҚваМ № 0046–95 «Гигиеник меъёрлар. Иш жойлари ҳавосида зарарли моддаларнинг РЭМлари»;
- СанҚваМ № 0064-96 «Радиочастоталар электромагнит майдонлари даражаларининг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0113-01 «Янги технологик жараён, техника, асбоб-ускуналар, кимёвий моддалар ва бошқа маҳсулотлар устидан оғохлантирувчи санитария назорати»;
- СанҚваМ № 0115-01 «Қўлда юкни кўтариш ва ташишда аёллар учун рухсат этилган юкламаларнинг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0116-01 «Қўлда юкни кўтариш ва ташишда ўсмирлар учун рухсат этилган юкламаларнинг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0117-01 «Иш жойларида инфратовуш санитар меъёрлари»;
- СанҚ ва М №0119-01 «Саноат частоталаридага электр майдонларининг рухсат этилган даражаларининг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0120-01 «Иш жойларида шовқин даражаларининг санитар меъёрлари»;
- СанҚ ва М №0121-01 «Иш жойларида электростатик майдонларнинг рухсат этилган даражаларининг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0122-01 «Иш жойларида умумий ва маҳаллий тебраниш санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0127-02 «Саноат чиқиндиларини таснифлаш, омборларда сақлаш, зарарсизлантириш ва инвентаризациялаш санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0141-03 «Меҳнат жараёни оғирлиги ва кескинлиги, ишлаб чиқариш муҳитининг зарарлилик ва ҳавфлилик омиллари кўрсаткичларига қараб меҳнат шароитларини гигиеник таснифлаш»;

- СанҚваМ № 0142-03 «Ишлаб чиқариш шароитларида ультрабинафша нурланишнинг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0188-05 «Тўқимачилик корхоналари учун гигиеник талаблар»;
- СанҚваМ № 0203-06 «Ишлаб чиқариш хоналари микроиклимнинг санитар меъёрлари»;
- СанҚваМ № 0204-06 «Автомобил ҳайдовчилари меҳнат гигиенаси бўйича санитар меъёрлар»;
- СанҚваМ № 0208-06 «Технологик жараёни ташкиллаштиришни санитар қоидалари ва ишлаб чиқариш қурилмаларига гигиеник талаблар»;
- СанҚваМ № 0213-06 «Заҳарлилик ва ҳавфлилик бўйича пестицидларнинг гигиеник тавсифи»;
- СҚ № 0175-04 «Иш жойларида шовқин ва виброҳавфсизлик меҳнат шароитларини аниқлаш ва баҳолаш»;
- ГОСТ 12.1.001-83 «Ультратовуш. Ҳавсизликнинг умумий талаблари»;
- ГОСТ 12.4.077-79 «Ультратовуш. Иш жойларида товуш босимини ўлчаш усуллари»;
- ГОСТ ССБТ 12.1.007-76 «Зарарли моддалар. Ҳавсизликнинг умумий талаблари ва таснифи»;
- ГОСТ ССБТ 12.1.005-88 «Иш жойлари ҳавосига умумий санитар-гигиеник талаблар»;
- ҚМҚ 2.04.05-97 «Иситиш, вентиляция ва ҳавони кондиционерлаш»;
- ҚМҚ 2.01.05-98 «Табиий ва сунъий ёритилганлик»;
- ҚМҚ 2.09.04-98 «Маъмурий ва маиший бинолар».

МУНДАРИЖА

1. Меҳнат физиологияси
2. Ишлаб чиқаришда микроиклим шароитлари ва уларни организмга таъсири
3. Ишлаб чиқаришда электромагнит тўлқинларини ўрганиш
4. Ишлаб чиқариш шовқини ва тебраниш ва уларни гигиеник баҳолаш
5. Огоҳлантирувчи санитария назоратида вазият ва бош режа, маиший хоналарга гигиеник хулоса бериш
6. Ишлаб чиқариш чанги ва уни гигиеник баҳолаш
7. Токсикологик текширувларни баҳолаш
8. Ишлаб чиқаришда табиий ва суъний ёритилганликни баҳолаш
9. Ишлаб чиқаришда вентиляцияни баҳолаш
10. Касб касалликлари текшируви
11. Тиббий кўрикларни ўтказиш ва уни ташкил қилиш
12. Пестицидларни қўлланишида қонун-қоидалар
13. ДСЭНМ меҳнат гигиенаси бўлими иш мазмуни.